

Katarzyna M. Cwynar

Uniwersytet wirtu(re)alny : enter

Polityka i Społeczeństwo nr 4, 38-46

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Katarzyna M. Cwynar

UNIWERSYTET WIRTU(RE)ALNY. ENTER*

1. Uwagi wstępne

Współczesność dla rozwoju idei i instytucji uniwersytetu to niewątpliwie czasy głębokiej metamorfozy form jego pracy. Metamorfozy, w efekcie której oczekuje się ukształtowania nowego modelu uniwersytetu, stanowiącego jak dotychczas podstawowy filar zarówno rozwoju nauki, jak i przekazywania wiedzy w procesie nauczania na poziomie wyższym. W kilkuletniej jednakże perspektywie przyczynić się ma nie tylko do osiągnięcia przewagi Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (EOSW) nad innymi systemami kształcenia na poziomie wyższym, lecz przede wszystkim do ukształtowania społeczeństwa wiedzy i gospodarki opartej na wiedzy.

Wiedza zatem nabiera w wieku XXI szczególnej wartości, a wraz z nią, co należałoby podkreślić, rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT). Co więcej, można by wręcz stwierdzić, iż są to właściwie dobra komparatywne. Rzeczywistość XXI wieku wymaga bowiem szybkiego dostępu, przetwarzania, zapisywania i wykorzystywania wiedzy, a to niewątpliwie zapewnia ICT. Rozwój technologiczny nadaje tempa życiu jednostek, ułatwiając z jednej strony życie codzienne, a z drugiej – prowadząc do pozornie realnego skrócenia czasu. Rzeczywistość wymaga, by być i wykonywać czynności w wielu miejscach naraz, co jest oczywiście możliwe w cyberprzestrzeni.

Człowiek przenosi się w świat wirtualny, by zdążyć za światem realnym. Współcześnie jednak bez wątpienia powiemy, że nie wszystko to, co możliwe jest w *realu*, jest możliwe w *sieci*, ale jednocześnie

* Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2006–2008 jako projekt badawczy nr 1 H02E 019 30.

stwierdzimy, iż w sieci możliwe jest coraz więcej. Tak jak jedne możliwości kształtują inne bądź je wymuszają, czy też eliminują dotychczasowe, tak dynamiczny rozwój ITC w przypadku ewolucji uniwersytetu nie tyle umożliwia realizację jego idei w XXI wieku, co konstytuuje jego wirtualny wymiar.

2. *E-learning* w Europie Wiedzy

Wskazując na uniwersytet wirtualny jako formę realizacji idei uniwersytetu w jego współczesnej fazie ewolucji – stadium internacjonalizacji (Cwynar 2005: 23 oraz 41–44), nie sposób pominąć wyjaśnienia istoty procesu *e-learningu*, jednego z głównych wymiarów działań UE na rzecz tworzenia Europy Wiedzy. Postanowienia *Strategii lizbońskiej* (Presidency Conclusions 2000a), opracowanej przez Radę Europy w 2000 r., zakładające rozwój do 2010 r. najbardziej konkurencyjnej i dynamicznej gospodarki na świecie, gospodarki opartej na wiedzy, stały się podstawą działania na rzecz wdrażania i wykorzystywania możliwości ICT w szkołach i uczelniach (Komisja Europejska 2002). Późniejsze inicjatywy, jak Plan *eEuropa* 2002, przyjęty przez Radę Europy w Feira w 2000 r. (Presidency Conclusions 2000b: § 22), następnie Plan *eEuropa* 2005 zainicjowany na posiedzeniu Rady Europy w Barcelonie w 2002 r. (Presidency Conclusion 2004: § 40) i podpisany w Sewilli (COM(2002) 263), uznały za cel m.in. wykorzystanie ICT do wdrażania programów *e-learningu* w procesie kształcenia przez całe życie, współpracy między instytucjami edukacyjnymi, szkoleniowymi, badawczymi, przemysłem i sektorem publicznym (SEC(2004) 607, 608: 13).

W roku 2000, w ramach Planu *eEuropa*, podjęto inicjatywę utworzenia specjalnego Programu *eLearningu* (COM(2000) 318 final), który zatwierdzono w 2001 r. (COM(2001) 172 final). Kierunki działań objęte tym planem na lata 2001–2004 wzmocniły koncepcję budowy jednolitego europejskiego obszaru edukacyjnego i dostępu do edukacji w procesie kształcenia przez całe życie (*lifelong learning*). Działania skierowano w stronę rozwoju infrastruktury i wyposażenia, promowania alfabetyzmu cyfrowego, przeprowadzania szkoleń, zapewnienia jakości usług i materiałów szkoleniowych, wzmacniania współpracy pomiędzy uniwersytetami, szkołami czy innymi ośrodkami nauczania. W realizacji tych zamierzeń znaczenie zyskało partnerstwo sektora publicznego i prywatnego we wdrażaniu i wykorzystywaniu ICT za-

równy na lokalnym, regionalnym, krajowym, jak i europejskim poziomie (COM(2001) 172 final).

Pozytywne efekty podjętych przedsięwzięć, zawarte w Raporcie Pośrednim (SEC(2003) 905) Planu *eLearning*, wskazują zarówno na ważność inicjatywy w budowie systemu edukacji nowej generacji, jak również potrzebę dalszych działań. Stąd też decyzją Parlamentu Europejskiego i Rady UE zatwierdzono w 2003 r. na lata 2004–2006 kolejne cele objęte tymże planem (Decision no. 2318/2003/EC). W obszarze szkolnictwa wyższego inicjatywa ta ma na celu opracowanie modeli organizacyjnych kampusów wirtualnych oraz programów wymiany poprzez mobilność wirtualną (Decision no. 2318/2003/EC: art. 3, pkt 1(b)).

3. Formy uniwersytetu wirtualnego

W procesie *e-learningu*, kształcenia z wykorzystaniem ICT, uniwersytet wirtualny określany jest zarówno jako 1) instytucja istniejąca wirtualnie, prowadząca studia poprzez Internet, 2) internetowy portal umożliwiający podjęcie on-line nauczania oferowanego na różnych poziomach i przez różne uniwersytety zrzeszone w prowadzeniu studiów przez Internet, a także 3) konsorcjum pomiędzy uniwersytetem a partnerami sektora publicznego w prowadzeniu kształcenia przez Internet oraz 4) wirtualny kampus w ramach uniwersytetu i prowadzący dodatkowe zajęcia w sieci (Guri-Rosenblit 2001: 489–493). W tym też kontekście przyjęto następującą klasyfikację uniwersytetów wirtualnych (DG Education & Culture 2004: 131): 1) inicjatywa koordynacji w *e-learningu* pomiędzy uniwersytetami (np. szwedzka sieć uniwersytetów – The Swedish Net University, www.netuniversity.se), 2) konsorcjum (np. finlandzki uniwersytet wirtualny – Finnish Virtual University, www.fvu.fi), Campus Numérique we Francji (www.educnet.education.fr/superieur/campus.htm), eUniwersytet w Wielkiej Brytanii (UKeU, www.ukeu.com), 3) model dualny (uniwersytet prowadzący studia w ramach tradycyjnego programu oraz przez Internet w obrębie własnego kampusu), 4) model w pełni wirtualny (np. Open University w Wielkiej Brytanii, www3.open.ac.uk).

Zaangażowanie uniwersytetów w budowę wirtualnego wymiaru tej instytucji (DG Education&Culture 2004: 10)¹, zarówno poprzez zmianę

¹ Badania wśród 15 krajów UE wskazują jedynie na 15-procentowe sceptyczne podejście uniwersytetów do wdrażania ICT dla *e-learningu*.

infrastruktury w kierunku komputeryzacji, dostępu do Internetu, tworzenia sieci wirtualnych kampusów i prowadzenia zajęć formą *e-learningu* (DG Education&Culture 2004: 86)², rozwoju mobilności wirtualnej i współpracy na wszystkich poziomach, przy równoczesnym zapewnieniu jakości nauczania, podkreślają zarówno dotychczasowe inicjatywy, takie jak m.in. projekt cEVU (Collaborative European Virtual University, www.cevu.org), LIVIUS (Learning in a Virtual Integrated University, www.uninettuno.it/Livius/livius.htm) czy MENU (Model for a European Networked University for e-Learning, www.hsh.no/menu/), jak również dalsze koncepcje działań UE na lata 2007–2013 (COM(2004) 156 final).

Istotne znaczenie w zakresie wdrażania *e-learningu* na EOSW mają organizacje międzynarodowe, np. EDEN (*The European Distance and E-Learning Network* – www.eden-online.org/eden.php) czy EADTU (*The European Association of Distance Teaching Universities*, www.eadtu.nl), wspierające działania realizowanych projektów tworzenia europejskich kampusów wirtualnych i rozwoju wirtualnej mobilności studentów i naukowców.

Dotychczasowe doświadczenia w zakresie rozwiązań organizacyjnych europejskiego modelu kampusów wirtualnych, wynikające z licznych projektów w tym zakresie, choć nie zawsze do końca realizowanych, co podkreśla przygotowany raport z tych działań (DG EAC/JP D(2005): 4), niewątpliwie świadczą o znacznym zainteresowaniu procesem rozwoju *e-learningu* w Europie. Potrzeba międzynarodowej współpracy w tym obszarze, wymiany doświadczeń, promocji tej formy nauczania, przełamywania barier kulturowych i językowych (DG EAC/JP D(2005): 5) wynika nie tyle z konieczności realizacji założonych przedsięwzięć, co z dążenia do otwartości i zharmonizowania EOSW.

4. Uniwersytet wirtualny w polskim systemie szkolnictwa wyższego

Inicjatywy w zakresie tworzenia wirtualnych kampusów w polskim szkolnictwie wyższym związane są zarówno z realizacją procesu bolońskiego, udziałem w programach europejskich w tym zakresie, jak również z planami rozwoju społeczeństwa informacyjnego i edukacji.

² 65% uniwersytetów podkreśla swe zaangażowanie w tym kierunku.

Zaakcentowanie ważności kwestii związanych z *e-learningiem*, niebędącym jednakże obecnie priorytetowym celem działań na rzecz społeczeństwa informacyjnego, odnaleźć można w *Strategii informatyzacji RP* (MNiI 2003), *Strategii kierunkowej* (MNiI 2005) czy *Strategii rozwoju edukacji* (MENiS 2005).

Proces informatyzacji Polski, wpisujący się w założenia *Strategii lizbońskiej* i inicjatywy UE w zakresie Planu *eEuropa* i *eEuropa 2005*, obejmuje działania w zakresie: a) powszechności dostępu do treści i usług udostępnianych elektronicznie, b) tworzenia wartościowej oferty treści i usług dostępnych w Internecie oraz c) zdolności do ich wykorzystania (MNiI 2003: 10). Obszarem działań priorytetowych odnośnie do udostępniania usług w Internecie są usługi publiczne (*e-government*), których regulacje prawne zawiera Ustawa z dn. 17 II 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (DzU 2005 nr 64, poz. 565). W dalszej zaś kolejności *Strategia informatyzacji RP* obejmuje usługi medyczne (*e-health*), nauczanie na odległość (*e-learning*) oraz handel elektroniczny (*e-commerce, e-business*) (MNiI 2003: 13).

Realizacja przyjętych założeń priorytetowych znajduje uzasadnienie przede wszystkim w dużym dystansie Polski w stosunku do innych krajów UE pod względem stopnia informatyzacji i usług dostępnych drogą elektroniczną. Mimo iż w 2005 r. udział gospodarstw domowych posiadających komputer i dostęp do Internetu zwiększył się o 4% w stosunku do roku 2004 i wynosił 30% (GUS 2005), to był niższy od średniej krajów UE, jaką odnotowano na poziomie 43% w roku 2003 (MNiI 2003: 12).

Dysproporcje w dostępie do ICT wynikają głównie z wysokości dochodów, jak również miejsca zamieszkania (GUS 2005). Zaledwie bowiem 14% gospodarstw domowych ma dostęp do Internetu w grupie o miesięcznych dochodach poniżej 1440 zł netto, zaś 71% to gospodarstwa domowe o miesięcznym dochodzie powyżej 7200 zł netto. Ponaddwukrotnie więcej gospodarstw domowych posiada łącze do Internetu w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców niż na obszarach wiejskich (41% do 19%). Dla rozwoju *e-learningu* są to kwestie zasadnicze, bowiem zastosowanie i użyteczność platform *e-learningowych* nabiera sensu jedynie w przypadku dostatecznego, swobodnego dostępu do Internetu potencjalnych e-studentów. Zwrócić uwagę należy zatem również na fakt, iż w populacji osób w wieku 16–74 lata 20% korzysta z Internetu w domu, 10% w szkole lub innej placówce edukacyjnej. W grupie uczniów i studentów zaś odsetek korzystania z Internetu w miejscu pobierania nauki wynosi 61% (GUS 2005).

Osiągnięcie poziomu 75% populacji w kraju w zakresie dostępu do Internetu w perspektywie 2013 r., (MNiI 2005: 20) niewątpliwie przyczynić się może do większej aktywności systemów kształcenia na odległość, mimo że już obecnie można wyróżnić kilka zaawansowanych projektów w tym zakresie, zarówno ze strony państwowych, jak i prywatnych uczelni wyższych.

Ośrodki akademickie oferujące kształcenie na odległość uzupełniają zarówno tradycyjne formy nauczania stacjonarnego i niestacjonarnego o wykłady, materiały dydaktyczne udostępniane on-line, sieciowe gry symulacyjne, jak również proponując odrębne kursy, szkolenia czy studia I i II stopnia lub studia podyplomowe. Do wczesnych inicjatyw *e-learningowych* w Polsce zaliczyć niewątpliwie należy Polski Uniwersytet Wirtualny (jednostka powołana przez UMCS w Lublinie i Wyższą Szkołę Humanistyczno-Ekonomiczną w Łodzi, www.puw.pl), Centrum Rozwoju Edukacji Niestacjonarnej SHG w Warszawie (www.e-sgh.pl), Centrum Otwartej i Multimedialnej Edukacji UW (www.come.uw.edu.pl), Portal Edukacyjny Uniwersytetu Gdańskiego (<http://pe.univ.gda.pl/>), Ośrodek Kształcenia na Odległość Politechniki Warszawskiej (www.okno.pw.edu.pl), Ośrodek Edukacji Niestacjonarnej AGH w Krakowie (<http://pl.oen.agh.edu.pl>) czy The Polish Open University (Wyższa Szkoła Zarządzania w Warszawie, www.wsz-pou.edu.pl).

Opracowywanie programów nauczania do kształcenia na odległość i tworzenie platform *e-learningowych* staje się w znacznym stopniu akceptowane i coraz bardziej powszechne w polskich uczelniach. Niemniej jednak nie wszystkie ośrodki akademickie z entuzjazmem podchodzą do możliwości wirtualizacji, konserwatywnie odgradzając się w swych murach od możliwości, jakie daje im już obecny stopień wyposażenia w zasoby ITC. Objawiający się sceptycyzm uniemożliwia nie tyle nagły zwrot w stronę nauczania na odległość z wykorzystaniem ITC, co opracowanie wyczerpujących informacyjnie stron internetowych uczelni. Wirtualizacja nie winna oznaczać bynajmniej wejścia uniwersytetu na drogę komercjalizacji nauki z nową strategią konkurencji, lecz realizację uświadomionej potrzeby w myśl maksymy „jestem w sieci, a więc istnieję” (Rifkin 2003: 220).

Istotne znaczenie w rozwoju wirtualnych uniwersytetów w Polsce mają regulacje prawne dopuszczające kształcenie na odległość z wykorzystaniem ICT, co w tym przypadku wyjaśnia poz. 3 i 4 art. 164 Ustawy z dn. 27 VI 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym. Wsparcie finansowe zaś na rozwój *e-learningu* umożliwiają m.in. fundusze strukturalne dla sektora edukacji wspierające realizację projektów tego typu.

Zwrot w stronę uniwersytetu wirtualnego w pewnym stopniu implikuje również obligatoryjne wprowadzenie od 2007 r. e-legitymacji studenckiej (zgodnie z Rozp. MEiS z dn. 18 VI 2005 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów). Wdrożenie e-legitymacji, spełniającej funkcję karty dostępu do infrastruktury uczelni, e-indeksu czy karty płatności, wymaga bowiem jednoczesnego z informatyzowania uczelni i wprowadzenia terminali jednolitego systemu obsługi studentów.

Priorytetowych działań w zakresie formalizacji *e-learnigu* w polskim systemie szkolnictwa wyższego należy jednak oczekiwać w zakresie standaryzacji i akredytacji programów e-nauczania. Zarówno krajowe, jak i europejskie kryteria formy, jakości i ich oceny niewątpliwie przyczynią się do ukształtowania europejskiego modelu uniwersytetu wirtualnego.

5. Now-e uniwersytety dla silnej Europy (uwagi końcowe)

Wprowadzenie uniwersytetu w wirtualny wymiar wiąże się niewątpliwie ze zmianą możliwości funkcjonowania uczelni w jej obszarze wewnętrznym, tj. studenci – pracownicy – administracja, jak i otoczeniu zewnętrznym. W zakresie wewnętrznej pracy uniwersytetu, gdzie wirtualność dotyczyć będzie studentów i pracowników naukowych, zastosowanie ICT umożliwi e-nauczanie, funkcjonowanie e-dziekanatu, korzystanie z e-źródeł (e-biblioteka, e-bazy, e-laboratoria itp.), a także rozwój e-mobilności krajowej i zagranicznej. Dla administracji zaś korzyści winny wynikać z możliwości e-zarządzania i e-dokumentacji, jak również prowadzenia e-rekrutacji.

Oferta e-kursów i e-szkoleń w znacznym stopniu powinna przybliżyć realizację celów *Procesu Bolońskiego* w zakresie kształcenia przez całe życie (*lifelong learning*). Co więcej, adaptacja uniwersytetu do funkcjonowania w *sieci* umożliwić winna interaktywną współpracę z instytucjami nie tylko lokalnego, lecz również globalnego otoczenia. Przyjęta *Deklaracja z Glasgow* „*Silne uniwersytety dla silnej Europy*” (EUA, Bruksela 15.04.2005 r.) podkreśla i zobowiązuje jednocześnie uniwersytet do innowacji, ciągłego rozwoju, dialogu i partnerstwa.

Umożliwienie zatem szerokiego dostępu do studiów przez rozwój oferty kształcenia z wykorzystaniem ICT, podtrzymywanie kultury jakości i rozwój badań naukowych to ciągle wyzwania, przed jakimi stoją współczesne uniwersytety, by stać się silnymi ośrodkami intelektualnego i kulturowego rozwoju europejskiego społeczeństwa wiedzy.

Bibliografia

- COM(2000) 318 final, eLearning – Designing tomorrow’s education, Brussels, 24.05.2000, http://europa.eu.int/comm/education/elearning/doc_en.html (pobrane I 2006 r.).
- COM(2001) 172 final, The eLearning Action Plan. Designing tomorrow’s education, Brussels, 28.03.2001, http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/cnc/2001/com2001_0172en01.pdf (pobrane I 2006 r.).
- COM(2002) 263, eEurope 2005: An information society for all, http://europa.eu.int/information_society/europe/2002/news_library/documents/europe2005/europe2005_en.pdf (pobrane I 2006 r.).
- COM(2004) 156 final, The New Generation of Community Education and Training. Programmes after 2006, Brussels, 09.03.2004, http://europa.eu.int/comm/education/doc/official/keydoc_en.html (pobrane I 2006 r.).
- Cwynar K.M. (2005), *Powstanie i rozwój idei i instytucji uniwersytetu*, Tyczyn.
- Decision no. 2318/2003/EC of the European Parliament and of the Council of 5 December 2003, adopting a multiannual programme (2004 to 2006) for the effective integration of ICT in education and training system in Europe (eLearning Programme), “Official Journal of the European Union”, L 345, http://europa.eu.int/comm/education/programmes/elearning/programme_en.html (pobrane I 2006 r.).
- Deklaracja z Glasgow. Silne uniwersytety dla silnej Europy*, EUA, Bruksela 15.04.2005 r., www.eua.be/eua/jsp/en/upload/GLASGOWdeclaration_FINAL_PO.1117550611801.pdf (pobrane II 2006 r.).
- DG EAC/JP D(2005), eLearning. Designing Tomorrow’s Education. Report on the consultation workshop ‘Virtual Campuses’, Brussels, 22.11.2005, www.europa.eu.int/comm/education/programmes/elearning/doc/workshops/virtual%20campuses/report_2005_en.pdf (pobrane II 2006 r.).
- DG Education&Culture (2004), PLS RAMBOL Management, Studies in the Context of the E-learning Initiative: Virtual Models of European Universities (Lot 1), Draft Final Report to the EU Commission, February.
- Guri-Rosenblit S. (2001), *Virtual Universities: Current Models and Future Trends*, „Higher Education in Europe”, vol. XXVI, no. 4.
- GUS (2005), *Wykorzystanie technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w 2005 r.*, Warszawa, www.stat.gov.pl/dane_spol-gosp/spoleczenstwo_informacyjne/index.htm (pobrane II 2006 r.).
- Komisja Europejska (2002), *Edukacja w Europie. Różne systemy kształcenia i szkolenia – wspólne cele do roku 2010*, Dyrektoriat Generalny ds. Edukacji i Kultury Luksemburg, 2002, www.menis.gov.pl (pobrane I 2006 r.).
- MENiS (2005), Strategia rozwoju edukacji na lata 2007–2013, MENiS, VIII 2005 r., www.men.waw.pl/oswiata/biezace/strategia_2007_2013.pdf (pobrane II 2006 r.).
- MNiI (2003), *Strategia informatyzacji RP – ePolska na lata 2004–2006*, XII 2003 r., przyjęta przez Radę Ministrów 13.01.2004 r., www.mswia.gov.pl/index.php?dzial=259&id=3876 (pobrane II 2006 r.).
- MNiI (2005), Strategia kierunkowa rozwoju informatyzacji Polski do 2013 roku oraz perspektywiczna prognoza transformacji społeczeństwa informacyjnego do roku 2020, MNiI z dn. 24 VI 2005 r., www.mswia.gov.pl/index.php?dzial=259&id=3868 (pobrane II 2006 r.).

- Presidency Conclusions (2000a), Lisbon European Council 23 and 24 March 2000, http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00100-r1.en0.htm (pobrane I 2006 r.).
- Presidency Conclusions (2000b), Santa Maria Da Feira European Council 19 and 20 June 2000, http://ue.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=432&lang=en&mode=g (pobrane I 2006 r.).
- Presidency Conclusion (2004), Barcelona European Council 15 and 16 March 2004, http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/71025.pdf (pobrane I 2006 r.).
- Rifkin J. (2003), *Wiek dostępu*, tłum. E. Kania, Wyd. Dolnośląskie, Wrocław.
- Rozp. MEiS z dn. 18 VI 2005 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów, www.menis.gov.pl/prawo/wszystkie/rozp_361.php (pobrane II 2006 r.).
- SEC(2003) 905, eLearning: Designing Tomorrow's Education. A Mid-Term Report, Brussels, 30.07.2003, http://europa.eu.int/comm/education/programmes/elearning/doc/mid_term_report_en.pdf (pobrane I 2006 r.).
- SEC(2004) 607, 608, eEurope 2005 Action Plan: An Update, 26 May 2004, http://europa.eu.int/information_society/eurpe/2005/index_en.htm (pobrane I 2006 r.).
- Ustawa z dn. 17 II 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne, DzU 2005 nr 64, poz. 565.
- Ustawa z dn. 27 VII 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym, DzU 2005 nr 164, poz. 1365.

SUMMARY

Virtu(re)al university. Enter

Pointing to virtual university as a means of implementing the idea of university in its contemporary stage of evolution, the author emphasizes its significance in the formation of the 21st century knowledge-based society. Outlining the essence of e-learning, one of the main EU initiatives aimed at creating the Europe of Knowledge, not only does the author pinpoint the various forms of virtual university, but also investigates the extent to which the principles are being implemented into the Polish educational system. The establishment of the virtual dimension of university affects the internal structure of the institution (i.e. students-personnel-administration) as well as its functioning in the external environment, which, according to the author, should facilitate the fulfilment of the goals set by the Bologna process, including lifelong learning. The author stresses the need for innovation, dialogue and partnership in the process of its continual development if the contemporary university is to become a major centre for intellectual and cultural advancement of the knowledge-based society.